

Werken met woordenboeken en -lijsten

Lief Houben en Claudine Vyvey

Bij het lezen gebruiken we een verklarend woordenboek om de betekenis van woorden op te zoeken of te controleren. Bij het schrijven gebruiken we een woordenlijst om de juiste schrijfwijze van een woord op te zoeken of te controleren. Een woordenlijst is een alfabetische rangschikking van woorden zonder enige verklaring. Ervaren lezers en schrijvers gebruiken een woordenboek als woordenlijst. Dat is een pak moeilijker. Er is heel wat tekst die je moet wegdenken.

Een woord opzoeken betekent dat woord voortdurend vergelijken met andere woorden die we tegenkomen (d.w.z. met steeds wisselende referentiewoorden).

We vragen ons daarbij af of het woord dat we opzoeken voor of achter het referentiewoord komt dat we op dat moment zien staan. Concreet gaan we als volgt te werk. We slaan een woordenboek/woordenlijst op een willekeurige bladzijde open. We bekijken het woord dat bovenaan die bladzijde staat. Dat woord wordt heel even ons referentiewoord. We weten of we vooruit of achteruit moeten bladeren. We gaan zo verder tot we de goede beginletter gevonden hebben, en nadien de goede bladzijde waarop het woord staat dat we zoeken. Om de goede bladzijde te vinden letten we op de twee woorden die bovenaan staan. Het zijn het eerste en laatste woord van deze bladzijde. Als we menen de goede bladzijde gevonden te hebben, overlopen we de kolommen. We kiezen even een woord uit als referentiewoord, en we weten of het woord dat we willen opzoeken ervoor of erachter komt. We gaan zo door tot we

het woord gevonden hebben.

We gebruiken daarbij onze kennis van de alfabetische rangorde. We vergelijken de eerste letter van het op te zoeken woord met de eerste letter van het referentiewoord en weten of het woord voor of achter het referentiewoord komt. Daarna vergelijken we ook de tweede letter, de derde letter, enz.

Wanneer leer je een cursist omgaan met een woordenlijst?

Leren omgaan met een woordenlijst kan al vrij vlug. Van zodra iemand een aantal losse woorden zelfstandig kan lezen, kan een eerste stap gezet worden naar opzoekingswerk in een woordenlijst. Er wordt dan uiteraard geoefend met de woorden die hij kan lezen. Een woord opzoeken in een woordenlijst kan in het begin vrij omslachtig zijn en veel tijd vragen. Het wordt best geleerd los van het schrijven of verbeteren van een tekst.

Wanneer kan een woordenlijst de cursist helpen bij het schrijven?

- Iemand schrijft al zelfstandig, maar is soms nog gehinderd omdat hij de schrijfwijze van een woord niet kent. Hij heeft al geleerd toch eerst zijn inhoud op papier te zetten, en zich pas te bekommeren om deze woorden als al een stukje tekst op papier staat. Dat is een heel leerproces dat niet te onderschatten valt.
- Iemand schrijft zelfstandig. De zinsbouw is vrij goed. Hij maakt echter nog fouten op woordniveau. Bij de verbetering weet hij aan welke woorden hij twijfelt.

Hoe leer je iemand omgaan met een woordenlijst?

KENNISMAKEN

Als de cursist aan de begeleider een woord vraagt, is het goed dat de begeleider het woord toont in de woordenlijst en niet zomaar voorschrijft.

BEGINNEND OEFENEN

1. Voorwaarde

De cursist kan een aantal woorden vlot lezen, zowel geschreven als gedrukt. Hij moet dan oefenen met deze woorden.

2. Doel

- de cursist kan de eerste letter van het woord terugvinden in de woordenlijst van Praxis 15 (Den Bosch: Malmberg) met behulp van een horizontale alfabetkaart;
- hij kan het woord uit één rij woorden op één blz. halen;
- hij doet de ervaring op dat een woord gevonden kan worden in een woordenlijst.

3. Manier van oefenen

Zoek eerst samen. Neem een horizontale alfabetkaart en leg deze boven de woordenlijst (van Praxis 15). Doorblader samen met de cursist de woordenlijst en zie samen bovenaan de bladzijde de letters verschijnen in de volgorde van de alfabetkaart. Neem een woord (dat correct geschreven staat op een kaartje) en zoek samen een bladzijde in de woordenlijst waar de woorden met dezelfde letter beginnen als het woord dat je zoekt. Help de cursist ervaren dat de horizontale alfabetkaart helpt om te weten of je naar voor of naar achter moet bladeren. Is de eerste letter van het woord gevonden, geef dan onmiddellijk het woord.

De cursist krijgt een woord dat hij kan lezen, correct geschreven op een kaartje. Hij zoekt een bladzijde in de woordenlijst waar de woorden beginnen met dezelfde letter als het woord op het kaartje. Hij gebruikt hierbij de horizontale alfabetkaart. Heeft de cursist de eerste letter van het woord gevonden, dan kan de bladzijde gegeven worden waarop het woord staat. De cursist zoekt dan het woord op de aangeduide bladzijde. Een kleinere stap: de cursist zoekt het woord uit 5 of 6 opeenvolgende woorden die worden aangeduid.

LEREN WERKEN MET EEN ALFABETISCHE RANGSCHIKKING

1. Doel

De cursist weet dat een woord in een alfabetische rangschikking voor of achter een vast referentiewoord komt.

Opmerking: het gaat niet om alfabetisch rangschikken. We moeten niet zelf alfabetisch kunnen rangschikken om met een woordenlijst te kunnen omgaan.

2. Manier van oefenen

Je kiest een vast referentiewoord. Daarnaast neem je een aantal woorden waarvan de eerste letter verschilt van die van het referentiewoord. Je geeft alle woorden op losse kaartjes en vraagt om de woorden op 2 hoopjes te leggen: de woorden die in een woordenlijst voor en achter het referentiewoord zullen staan. De cursist krijgt een horizontale alfabetkaart als hulpmiddel. B.v. referentiewoord: regen; andere woorden: brood - tafel.

Je kiest een vast referentiewoord. De andere woorden hebben dezelfde eerste letter, maar verschillen vanaf de tweede letter. B.v. referentiewoord: regen; andere woorden: raad - ring - rook.

Je kiest woorden waarvan de eerste twee letters dezelfde zijn, maar die verschillen vanaf de derde letter. B.v. referentiewoord: regen; andere woorden: redden - reis.

Vervolgens geef je een vast referentiewoord en een aantal woorden waarvan de eerste letter verschilt van het referentiewoord; de eerste letter dezelfde is, maar de tweede letter verschilt; de eerste twee letters dezelfde zijn, maar de derde letter verschilt. Je laat deze woorden opnieuw ordenen ten opzichte van het referentiewoord. B.v. referentiewoord: regen; andere woorden: brood - raad - schoen - rook - redden - reis.

WOORDEN LEREN OPZOEKEN

1. Doel

De cursist kan een correct geschreven woord terugvinden in een woordenlijst.

2. Manier van werken

De cursist krijgt een correct geschreven woord op een woordkaart. Hij gebruikt een horizontale alfabetkaart als hulpmiddel. Hij bladert in de woordenlijst en

vraagt zich telkens af of het woord dat hij opzoekt, voor of achter het referentiewoord bovenaan de bladzijde komt. Op deze manier zoekt de cursist de juiste bladzijde.

Meent de cursist de juiste bladzijde gevonden te hebben, dan zoekt hij het woord op in de kolommen. Hij gebruikt daarvoor een verticale alfabetkaart als hulpmiddel. Woorden in een kolom opzoeken kan best eerst afzonderlijk geoefend worden. Hier moet nog veel meer een referentiewoord lukraak gekozen worden.

a	a	A
b	b	B
c	c	C
d	d	D
e	e	E
f	f	F
g	g	G
h	h	H
i	i	I
j	j	J
k	k	K
l	l	L
m	m	M
n	n	N
o	o	O
p	p	P
q	q	Q
r	r	R
s	s	S
t	t	T
u	u	U
v	v	V
w	w	W
x	x	X
y	y	Y
z	z	Z

Materiaal

Woordkaarten

Op te zoeken woorden worden geschreven aangeboden op afzonderlijke kaartjes. Dit is een hulpmiddel om het woordbeeld van het woord dat je opzoekt, helder te houden en om visueel te analyseren in letters.

Horizontale alfabetkaart

Als in een woordenlijst gebladerd wordt, krijgen we een horizontaal overzicht van de beginletters. Een horizontale alfabetkaart wordt dan ook gebruikt als hulpmiddel bij het zoeken naar de juiste bladzijde.

Vertikale alfabetkaart

Als in kolommen gezocht wordt, krijgen we een vertikaal overzicht van de begin-

letters. Een verticale alfabetkaart wordt dan ook het hulpmiddel bij het zoeken naar een woord in kolommen.

Woordenlijst

Voor beginnend oefenen met een woordenlijst gebruiken we de alfabetische rangschikking van de frequentielijst uit Praxis 15 (Den Bosch: Malmberg). Wanneer de actieve woordenschat van de cursist veel ruimer is dan de woorden uit bovengenoemde lijst wordt de 'Woordenlijst Nederlandse Taal' gebruikt. Let wel op het verschil in aanduidingen van het eerste en laatste woord bovenaan de bladzijde.

Lief Houben en Claudine Vyvey
Alfabetisering Antwerpen, Sint-
Andriesplaats 23, 2000 Antwerpen

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	v	w	x	y	z
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	v	w	x	y	z
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z

T U S S E N D O O R

Opleiding Drama

In het najaar start de Stichting-Lodewijk de Raet de zevende jaargang van de opleiding Drama. Het is een intense scholing voor iedereen die theater wil gebruiken binnen allerlei pedagogische situaties en met de meest verscheiden doelgroepen. Het totale pakket is opgebouwd uit modules die verspreid zijn over een periode van twee tot drie jaar. Meestal wordt er één weekend per maand gewerkt, en dit in internaatsformule.

Start: 27 tot 30 december 1990 in Antwerpen.

Inlichtingen: Stichting-Lodewijk de Raet, Liedtsstraat 27-29, 1210 Brussel, tel. 02/242.01.11.